

REMISSVAR

2022-11-11

Dnr: BO 2021-0193

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

Straffansvar för psykiskt våld (Ds 2022:18)

(dnr Ju2022/02651)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), som sedan 1 januari, 2020 är lag. Barnombudsmannen beaktar även FN:s kommitté för barnets rättigheters (Barnrättskommittén) allmänna kommentarer och rekommendationer till Sverige.

Barnombudsmannen lämnar synpunkter på vissa delar av promemorian som bedöms som särskilt relevanta utifrån ett barnrättsperspektiv.

Allmänt om promemorian.

Barnombudsmannen anser att det är angeläget att stärka det straffrättsliga skyddet mot psykiskt våld. Alla former av våld ingår i barnkonventionens definition av våld, även psykiskt våld. Vi vet, som också framgår i promemorian, att psykiskt våld kan drabba barn särskilt hårt och att det leder till allvarliga och potentiellt livslånga konsekvenser.

Artikel 3 i barnkonventionen slår fast att vid alla åtgärder som rör barn ska vad som bedöms vara barnets bästa beaktas i första hand. Det gäller både offentliga och privata sociala välfärdsinstitutioner. Det gäller även administrativa myndigheter och lagstiftande organ. Som framgår i prop. 2017/18:186 *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter* måste principen om barnets bästa ses som ett tillvägagångssätt i varje beslutsprocess där barn är berörda. Varje beslut som rör ett eller flera barn bör innehålla en motivering där det bland annat bör framgå vilka aspekter som beslutsfattaren ansett vara relevanta i bedömningen av barnets bästa. I propositionen tydliggörs även att lagstiftaren ska beakta och synliggöra konventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen.¹

¹ Prop. 2017/18:186, s. 74 och 96. Se även Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14, CRC/C/GC/14 t.ex. p. 97.

Förslaget berör barn direkt. Det finns i promemorian också en beskrivning av barns rättigheter enligt barnkonventionen i förhållande till våldsutsatthet och då i synnerhet psykiskt våld. Barnkonventionen och barns särskilda utsatthet berörs vidare på flera andra ställen, vilket Barnombudsmannen välkomnar.

Samtidigt saknas en samlad analys av vilka konsekvenser för barn som förslaget bedöms få, inklusive en bedömning av hur det valda förslaget förhåller sig till de olika rättigheterna i barnkonventionen och vad som i olika hänseenden bedöms vara barnets bästa. I konsekvensutredningen står endast att "Förslaget bedöms också bidra till att Sverige uppfyller barnkonventionens krav att barn ska skyddas mot alla former av våld, liksom de krav som ställs genom artikel 33 i Istanbulkonventionen".

Det saknas i sammanhanget en beskrivning av vilka grupper av barn som kommer att påverkas av förslaget och en analys av vilka av barnens rättigheter enligt barnkonventionen som kan komma att påverkas och på vilket sätt.

Vidare framgår inte någon analys av de eventuella negativa konsekvenser för barns rättigheter som förslaget kan medföra, trots att sådana kan anas utifrån det faktaunderlag som redovisas i utredningen. Till exempel i de resonemang som handlar stöd och straff till föräldrar som utövar psykiskt våld mot sitt barn. En annan grupp barn som riskerar att påverkas negativt skulle kunna vara barn som själva utsätter andra för psykiskt våld. Det är i lagstiftningsarbete angeläget att identifiera barnrättsliga utmaningar och göra överväganden kopplat till detta, inte bara som en del av bedömningen av vilket förslag som ska läggas, utan även för att exempelvis bedöma om vidare åtgärder kan behöva vidtas.

Utifrån artikel 2 i barnkonventionen är det i detta sammanhang viktigt att i överväganden göra bedömningar utifrån hänsyn till olika grupper av barns behov, då barn kan påverkas på olika sätt av ett förslag.

Enligt artikel 12 i barnkonventionen har barn rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem. Barnets åsikter ska beaktas utifrån barnets ålder och mognad. I promemorian redovisas inte barns åsikter eller vilka överväganden som utredningen har gjort när det gäller barns delaktighet i arbetet. Barns åsikter kan inhämtas på olika sätt, inte bara genom direkta samtal med barn utan även genom att exempelvis ta del av forskning eller liknande där barns åsikter framgår på ett utifrån ändamålet relevant sätt.

Det kan öka förslagets trovärdighet och minska risken för obefogad kritik mot förslaget om en utförligare beskrivning av konsekvenser för barn redovisas.

10 Psykisk misshandel som ett särskilt brott

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget om en ny bestämmelse som föreskriver straffansvar för psykisk misshandel.

Barnombudsmannen tillstyrker även förslaget om att förolämpning kan ingå i de grova fridskränkningssbrotten, olaga förföljelse och hedersförtryck.

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att det finns behov av att stärka det straffrättsliga skyddet mot psykiskt våld vid vissa handlingsmönster som i dagsläget faller utanför det kriminaliserade området. Barnombudsmannen instämmer också i att ett tillräckligt starkt skydd inte kan åstadkommas genom en förändring av de nu gällande straffbestämmelserna.

Förhoppningsvis kan ett stärkt straffrättsligt skydd mot psykiskt våld verka normerande och ha ett symbolvärde som kan bidra till att förebygga psykiskt våld

mot barn. Det kan också leda till att det psykiska våldet synliggörs vilket på sikt skulle kunna bidra till ökad upptäckt av utsatthet hos barn.

Enbart ett utökat straffansvar kommer troligen inte vara tillräckligt för att komma åt problemet men det skickar en viktig signal kring en typ av våld som ofta förbises eller inte hanteras i samma utsträckning som fysiskt våld.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Annelie Sjöberg. I den slutliga handläggningen av ärendet har även biträdande avdelningschef Tove Björnheden deltagit.

Elisabeth Dahlin

Barnombudsman